

LÖÖPPI

4 / 2022 · HELSINGIN SEUDUN JOURNALISTIT

JOUKKOVOIMALLA LISÄÄ LIKSAA

Suomessa on nähty vain kaksi laajamittaista lehdistön lakkoa.
Kummallakin kerralla taisteltiin palkasta.

**HELSINGIN SEUDUN
JOURNALISTIEN JÄSENLEHTI**

29. vuosikerta

Vastaava päätoimittaja

Marjaana Varmavuori
puh. 050 545 4130
marjaana.varmavuori@gmail.com

Tuottaja

Annamari Typpö
puh. 050 387 4005
annamari.typpo@gmail.com

Graafikko

Outi Kainiemi

Muu julkaisuryhmä

Pekka Holmström
Valtteri Parikka
Tommy Pohjola

Kannen kuva

HSJ:n arkisto

**Helsingin Seudun Journalistit
Puheenjohtaja**

Marjaana Varmavuori

HSJ:n toimisto

Kaisaniemenkatu 1 BA 7. krs.
00100 Helsinki

Toiminnanjohtaja

Johanna Sillanpää

Hallintopäällikkö

Jaana Virtanen

Ilmoitushankkija

Erkki Hirvonen
puh. +358 50 550 6172
eki.hirvonen@kolumbus.fi

Painopaikka

Grano

ISSN-L 1455-0032

**HSJ TIEDOTTAA TILAISUUKSISTA
SÄHKÖPOSTILLA. VARMISTA,
ETTÄ MEILLÄ ON TOIMIVA
SÄHKÖPOSTIOSITTEESI.**

PEKKA HOLMSTRÖM

Kun halutaan olla Suomen suurin digitaalinen media, on luontevaa alkaa tuottaa sisältöä podcasteihin, sanoo Iltalehden julkaisupäällikkö Mikko Räsänen.

- 3 PÄÄKIRJOITUS**
- 4** Lakoilla parempi palkkataso
- 12** Gonzon kuolema
- 20 KOLUMNI** Toimittajan ja arkkitehdin ammateissa luovuus laitetaan raameihin
- 22 HELMIJUTTU** Poikkeuksellisen viisas haastateltava
- 26** Mikrofoni vai muistivihko?
- 30** Kruununvartijat
- 35** JSN:n puheenjohtaja kaipaa tarkempia sääntöjä oikaisuihin
- 36 HUOPAAJA**

Piiloylityö käy lompakolle

MIELEENI on painunut Journalistiliiton vuosien takainen, ylitöiden merkitsemiseen kannustanut kampanja. Kuvassa oli aurinkoranta. Tekstillä puolestaan havainnollistettiin, miten toistuvista, pieniltä tuntuvista ylitöistä kertyy vuodessa helposti tuntuva summa rahaa – jopa niin iso, että sen turvin voi päästä lekottelemaan etelän lämpöön.

Niin kauan kuin muistan, minua ovat piinanneet kaksi eri suuntiin vetävää voimaa:

Olen ehdottomasti sitä mieltä, että ylityöt on merkittävä.

Kukapa hullu ilmaiseksi töitä tekee. Eikä työnantaja sitä paitsi ilman paikkansa pitävää työaikakirjanpitoa tiedä todellista työvoiman tarvetta. Jos ylityöt jättää kirjaamatta, saa todennäköisesti jatkossakin painaa hommia niska limassa.

Järjen vastavoima on häpeä, joka aina välillä iskee, kun naputtelen tietoja työaikajärjestelmään. Mietin, mitähän se pomo mahtaa ajatella, kun se katsoo näitä minun merkintöjäni. Tuumaako, että pikkuisen kun juoruaisi vähemmän työkavereiden kanssa, pääsisi ajoissa lähtemään?

Ajatus aurinkolomastakaan ei ole saanut hiljennettyä näitä kahta sisälläni rähisevää riitapukaria.

Vuosien varrella on käynyt ilmi, etten ole sisäisine taisteluineni yksin. Tuntuu olevan melkein enemmän sääntö kuin poikkeus, että ihmiset potevat huonoa omaatuntoa ylitöiden merkitsemisestä. Kuvittelemme olevamme teottomia, jos emme saa hommia tehdyksi työajalla.

Ilmaisten ylitöiden tekeminen on tilastojen mukaan yleistä. Tilastokeskuksen viimeisimmän, vuonna 2018 toteutetun työolotutkimuk-

sen mukaan 28 prosenttia palkansaajista on tehnyt ylitöitä, joista ei ole saanut korvausta.

Mitä enemmän työ tehdään oman pään sisällä, sitä vaikeampaa on myös erottaa työ ja vapaa-aika toisistaan. Monikaan ei laske niitä minuitteja, joita päivässä kertyy, kun vilkaisee uusimmat työsähköpostit työ-

matkalla bussissa, vastaa työpuheluun lomalla tai kehittelee suihkussa työhön liittyvää ideaa.

Totuus on, että piiloylitöiden tekeminen harvemmin kannattaa. Hetken voi näyttää superihmiseltä, joka saa aikaan enemmän kuin muut. Pidemmän päälle harmaa ylityö näkyy paitsi lompakossa myös jaksamisessa. ●

”Ilmaisten ylitöiden tekeminen on tilastojen mukaan yleistä.”

Marjaana Varmavuori

marjaana.varmavuori@gmail.com

Lakkoavustusten maksamiseen liittyi vuonna 1972 paljon käsityötä. Kuvassa ovat maksukortteja järjestelemässä vasemmalta Jussi Niininen, Kari Sallamaa, Ulpu Tapiola (myöhemmin Iivari) ja Tuula Antikainen (myöhemmin Hakola).

LAKOILLA PAREMPI PALKKATASO

Lehdistössä on ajauduttu lakkoon vain kahdesti puolen vuosisadan aikana. Vuoden 1972 työtaistelu oli tulikaste, joka myös nosti ammattiliiton arvostusta.

TEKSTI VELI-PEKKA LEPPÄNEN KUVAT HSJ:N ARKISTO

Suomessa lehtitoimittajat eivät olleet koskaan menneet suureen lakkoon – eivät ennen toukokuuta 1972. Silloin työehtosopimusneuvottelut kärjistyivät ja lukkiutuivat, kun Suomen Sanomalehtimiesten Liitto SSL (nyk. Journalistiliitto) hylkäsi työnantajapuolen viisivuotisen sopimustarjouksen ja aiemmin annettu lakkovaroitus oli pakko toteuttaa. Koko lehdistön katava työtaistelu käynnistyi 9. toukokuuta 1972.

– Kevään 1972 lakko oli aivan ehdottomasti palkkataistelu. Alan pahasti laahaavaan ansiotasoon piti vihdoin saada kunnollinen korotus. Toisella sijalla tuli joitakuita tekstiasioita ja sosiaalijuttuja, sanoo tapahtumien ytimessä häärännyt **Eila Hyppönen**.

Hän oli aloittanut SSL:n lainopillisena sihteerinä juuri lakon alla. Sitten oikeustieteen lisensiaatti Hyppönen toimi liiton pääsihteerinä peräti 36 vuotta vuosina 1974–2010.

– Lehdistön palkat olivat todella surkeita. 1970-luvun alussa olin ansainnut pankkineitinä lähes tuplasti sen minkä kesätoimittajana, muistelee valtiotieteen maisteri, toimittaja **Oili Tolvanen**, joka lakkokeväänä opiskeli Sanoma Oy:n toimittajakoulussa.

– Vaikka isot sanomalehdet maksoivat hivenen paremmin, korjattavaa oli rutkasti, lisää Hyppönen.

Lakkoja ja tulopoliitikkaa

1970-luvun alku oli syvää tulopoliitikan aikaa. Se tarkoitti ay-keskusjärjestöjen ja ammattiliittojen laajoja yleissopimuksia, joilla palkankorotusten taso nauhattiin samaksi kautta linjan. Niin tuonakin vuonna: päätekeijöidensä työmarkkinajohtajien **Niilo Hämäläisen** ja **Timo Laatusen** mukaan nimetyin

HL-sopimuksen korotukset arvioitiin 7,5–10 prosentin välille. Sopimus kattoi neljä vuotta.

Lakkoja koettiin noinkin aikoina, vuosi 1971 selvänä huippuna. Kuitenkin enimmäkseen lakkoiltiin niin sanotuilla palkkaliukuma-aloilla, kuten metalli-, paperi- ja kemianteollisuudessa ja rakennuksilla, joilla maksettiin sopimuskorotuksia korkeampia palkkoja. Taulukkopalkoilla työskentelevien lehtimiesten lakko 1972 poikkesikin tästä ajankohdan yleistrendistä. Kiinteäpalkkaisten alojen lakkoherkyys yleistyi vasta vuosikymmenen lopulla.

Ay-keskusjärjestö TVK erotti Sanomalehtimiesliiton vuonna 1974 työtaistelutoimiin liittyneiden erimielisyyksien vuoksi, ja SSL pysytteli tulevaisuudessakin villinä liittona.

– Keskusjärjestö olisi pystynyt tarjoamaan palvelujaan ja erilaisia mandaatteja, mutta SSL:ssä arvokkaammaksi nähtiin riippumattomuus, henkinen vapaus. Tehtiin vain löyhä yhteistyösopimus SAK:n, Akavan ja STTK:n kanssa, Hyppönen kertoo.

Työmarkkinapöydissä SSL oli vasta-alkaja. Alan ensimmäinen työehtosopimus oli solmittu vasta 1967. Siitäkin syystä Graafisen teollisuuden työnantajaliitto GTT:ssä punnittiin lehtimiehet kovin kevyeksi porukaksi eikä lakkovaroitusta oikein tosissaan noteerattu.

– Eri syistä liittomme oli jotenkin herraskaisessa maineessa, jäseniäkin alle 3000, ja tilanteen lipsahdaminen lakkoon asti vaikutti eräänlaiselta työnantajien työtaturmalta. Meitä ei vielä otettu vakavasti, Hyppönen sanoo.

Innostunut tunnelma

Valtakunnansovittelija **Paavo J. Paavolan** jättämä välitysesitys hylättiin huhtikuun puolivälissä. SSL:n

Sanoma Osakeyhtiön toimittajakoululaiset Janne Virkkunen ja Leena Kytälä (myöhemmin Packalen) popsivat lakkosoppaa Kirjalla toukokuussa 1972.

Lakkoneuvotteluja käytiin valtakunnansovittelijan toimistossa. Vasemmalla valtakunnansovittelija Paavo J. Paavola, oikealla SSL:n neuvottelijat Seppo Sadeoja (oik.), Juhani Tervo ja SSL:n puheenjohtaja Jyrki A. Juuti.

”LIITTOMME AY-PROFIILI NOUSI SILMIN NÄHDEN.”

valtuusto tuki hylkäämistä mutta päätti neuvoantavasta jäsenäänestyksestä. Se järjestettiin oitis, ja neuvo oli selvääkin selvempi: kun peräti 92,3 prosenttia jäsenkunnasta (2064 jäsentä) antoi äänensä, heistä 76,6 prosenttia oli hylkäämisen kannalla.

Maanlaajuinen lehdistölakko alkoi seuraavana aamuna, 9. toukokuuta. Se toteutui likipitään täydellisenä. Lakon alaiseksi tuli kaikki toimituksellinen työ – piirtäjiä, kääntäjiä, oikolukijoita ja teknistä henkilöstöä myöten. Lakkoon meni kaikkiaan 2 200 työntekijää, ja noin 220 sanoma- ja aikakauslehteä lakkasi ilmestymästä. Työt pysähtyivät myös uutis- ja kuvatoimistoissa.

SSL:n hallitus toimi keskuslakkotoimikuntana. Se veti lakkorajat ja varmisti lakkoavustukset, joita varten liitto otti pankkilainan Suomen Työväen Säästöpankista. Toimikunnan jaostot hoitivat tiedotusta SSL-INFO-lehtisin ja *Sanomalehtimiehen* numeroin. Kymmeniä Helsingin lakkolaisia oli päivittäisenä apuna, jotta monituisista tehtävistä suoriuduttiin.

Lakkojohto majoittui Bulevardin varrelle hotelli Klaus Kurkeen, jonka kabineteissa otettiin kosketuksia vastapuoleen – tunnusteluun ja varsinaisiin neuvotteluun. Valtakunnansovittelijan toimisto oli viereisessä talossa.

Piireillä oli omat lakkotoimikuntansa. Ne vastasivat lakkovahdeista lehtitaloittain, hoitivat aluetiedotuksen ja pistivät pystyyn lakkolaisten illanistujaisia, tansseja ja muuta virkistystä. Organisaation tehosta todistaa, että ensi päivien lukuisiin infotilaisuuksiin osallistui yli 1400 jäsentä eli 65 prosenttia lakossa olijoista.

– Lakkorintama rakentui ja pysyi uskomattoman tiiviinä, tunnelma oli innostuneen päättäväinen, Eila Hyppönen kuvailee lakon aikaa.

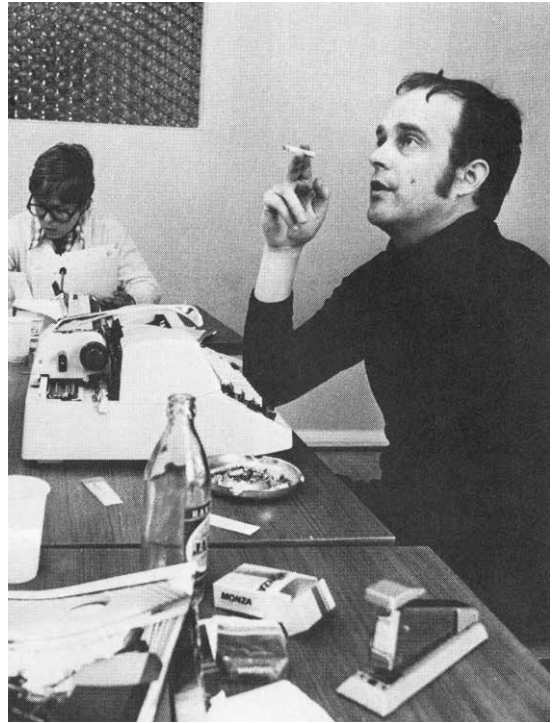
– Saimme paljon ulkopuolisia avustuksia lakkokassaan, ja tukea tulvi sähköinä ja julkilausumina, myös muista Pohjoismaista.

Oili Tolvasen mukaan kuusi Sanoman toimittajakoulun oppilastakin liittyi lakkovahteihin.

– Kävi kyllä sitten koulun päätyttyä niin, että juuri tälle meidän sekstetillemme ei järjestynytäkään heti töitä Sanoman lehdistä. Minäkin sain kutsun lehteen vasta myöhemmin samana syksynä. Että sellainen näpätys.

Kannattiko kamppailu?

Jokainen lakko yleensä päättyy – ennemmin tai myöhemmin. Lehtimieslakko loppui kymmenen päivän kamppailun jälkeen Paavo J. Paavolan sovinto-

Sanomalehtimies-Journalisten toimi lakon ajan lakkolehtenä. Sitä toimittivat muun muassa Maija Kakko ja Jussi Niininen.

paperin hyväksymiseen. Toukokuun 19. päivän vastaisena yönä neuvottelijat – SSL:n puheenjohtaja **Jyrki A. Juuti** keulassa – allekirjoittivat uuden kolmivuotisen työehtosopimuksen. Liiton hallitus – ja sittemmin valtuusto – siunasi ratkaisun. Uuteen jäsenäänestykseen ei menty vaan töihin palattiin oitis.

Uusi sopimus sisälsi yleislinjan ylittävät korotukset, paransi lomapalkkaa, varallaolokorvausta ja sijaisten palkkoja sekä toi mukanaan ilta- ja yötyölisät sekä lomaltapaluurahan. Äitiyslomaehdot kohenivat, samoin luottamusmiessopimus.

– Olihan se hirveän kiva mennä kertomaan jäsenistölle lakon tuomista tuloksista. Muistan, miten palkitsevaa oli kiertää selostamassa ympäri maan alueyhdistyksissä, mitä uutta tettiin oli puristettu, Hyppönen kertoo.

– Samalla liittomme ay-profiili nousi silmin nähden.

– Kentällä oltiin tyytyväisiä siihen ansiotason nousuun, joka lyhyehköstä lakosta koitui. Yleiseksi tunnelmaksi jäi, että lakko oli oikeasti ollut sen väivan väärtti, Tolvanen täydentää.

Vahvistuva liitto

Pitkin 1970-lukua SSL purjehti tulopolitiikan yleisessä virrassa eikä työtaisteluihin turvauduttu. Esimerkiksi kun kevään 1977 tes-neuvotteluesitys vietiin jäsenäänestykseen, se sai 85,3 prosentin enemmistön hyväksynnän. Tulosta lienee tehostanut sekin, että Suomessa oli vastikään eletty kaksi taloudellisen nollakasvun vuotta ja työttömyyden yleissuunta oli nousussa. Taantumassa harvemmin ryhdytään lakkoihin.

– Juuri vuodet 1975–1979 olivat ne huonoimmat vuodet. Sieluni silmin näen vielä ne käyrät, puuskahata tuolloinen pääsihteeri Hyppönen.

Sopimuskaudet olivat leimallisen pitkiä, jolloin kaksinumeroinen inflaatio pääsi ikävästi nakertamaan toimittajien ansioita. Toisaalta SSL:n jäsenet sentään nauttivat suhteellisesta täystyöllisyydestä.

Vuoden 1980 alusta SSL:n jäsenpohja laajeni voimallisesti. Radio- ja tv-toimittajien liitto RTTL ilmaisi toiveensa assosioitua liittoon, ja hanke toteutui. Liiton jäsenmäärä ponnahti noin 6000:een. Painoarvo totta kai oli raskaampi, vaikka lehdistön ja sähköisen median tes-neuvottelut käytiin edelleen erillään.

Inflaatio söi palkkoja

Vuonna 1980 lehdistön tes-kierros äityi pahaksi. Turhautumista oli ollut havaittavissa pitkään, eivätkä SSL:n ja GTT:n kannat lähestyneet toisiaan. SSL:n vaatimukset koskivat sekä palkankorotuksia että työehtojen tekstiosia.

Syksyllä 1980 jumittunut tilanne tuotiin valtakunnansovittelija **Teuvo Kalliolle** lisäyksellä, että lakko käynnistyy 13. marraskuuta kello 12, ellei sovintoa löydy. Kallio sorvasi korotusesityksen (8 % + 10 %), joka ei kelvannut SSL:n valtuustolle. Lakkopäätös tehtiin soraäänittä. Yksimielisesti torjuttiin jäsenäänestys, johon turvautuminen olisi ruokkinut käsitystä epäröivästä valtuustosta.

Lakkoon ryhtyi noin 3500 toimitustyöntekijää kaikkiaan 490 lehdestä. Työtaistelu koski kaikkia vähintään kahdesti viikossa ilmestyviä lehtiä, mutta radio- ja televisiolähettykset sallittiin.

– Järjestöpaine lakkoon oli erittäin kova. Palkat otettiin kärkeksi ennen muuta laukkaavan inflaation vuoksi. Lehdistössähän ei edelleenkään mitään palkkaliukumia ollut, vaan taulukkopalkoilla oli pärjättävä, Hyppönen valottaa.

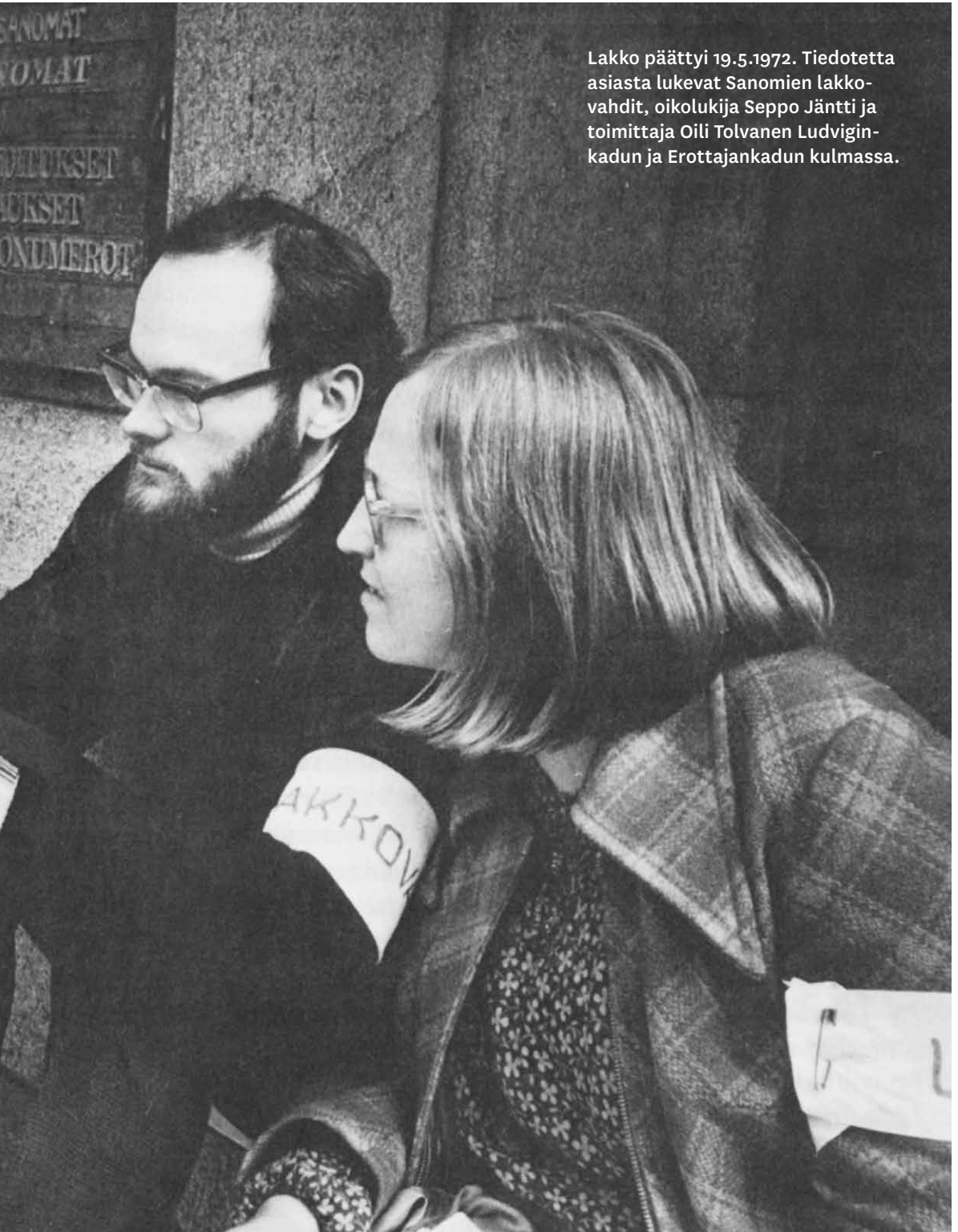
Työtaisteluvaikeudet rullasivat luistavasti. Lakko-organisaatio luotiin vanhasta muistista. Lakkorajoja koettelivat urheiluseurojen ja erilaisten yhdistysten pikajulkaisut, joissa oli mainoksia, uutisia ja urheilutuloksia. Niitä myytiin kaduilla.

Lakko piti hyvin ja jäsenistö oli aktiivista.

OIKEASTI OLLUT SEN VAIVAN VÄÄRTTI.”

Lakko päättyi 19.5.1972. Tiedotetta asiasta lukevat Sanomien lakko-
vahdit, oikolukija Seppo Jääntti ja
toimittaja Oili Tolvanen Ludvigin-
kadun ja Erottajankadun kulmassa.

”NEUVOTTELEVA ASENNE LEVISI, PATRUUNAH

Tiedotusjaosto – jota veti **Janne Virkkunen** – valmisti muun muassa postereita ja tiedotteita, ja niitä jaettiin kansalle lehtikioskien nurkilla.

Jälkikäteen surkuhupaisana voi nähdä sen, että presidentti **Urho Kekkosen** valtiovierailu Neuvostoliittoon nosti vaatimuksia lakon siirtämiseksi. Väitettiin, että kansakunta jäisi vaille relevanttia matkautisointia, mutta lakkoa ei tästä syystä lykätty.

Lopulta lehdistölakko jatkui tasan kolmen viikon

ajan, joulukuun 3. päivään kello 9:ään asti. Mihin toimittajat kamppailullaan ylsivät?

– Numeerisesti saimme suuria korotuksia, ja tekstiosissa edistytettiin, mutta niistä myös maksettiin kolmeviikkoisena lakkona erittäin kova hinta. Liitto oli pitkään hirveässä rahapulassa, Hyppönen paljastaa.

– Kokonaisuutena tämä ei silti ollut sellainen menestys kuin kevään 1972 lakko.

Lehdistön historian toinen lakko alkoi marraskuussa 1980. Piirilakkotoimiston ovella seisoo asiamies Osmo Welling.

ENKI HEIKKENI.”

Liiton valtuusto hyväksyi sopimuksen äänestäen. Reilun kahden vuoden sopimuksessa saatiin 1,5 prosentin korotus yli yleisen tason, vuorolisiä parannettiin, loma-aikoja uudistettiin ja työaika lyheni 37,5 viikkotuntiin. Mutta ikävä kyllä myös työrauhavelvoite tiukkeni.

– Valtuustossa voitti ajatus, että ainakin osa tavoitteistamme on nyt saavutettu – ja että enempää ei tällä erää irtoa. Siksi otettiin sopimus, kertoo

Vuoden 1980 lakko kesti kolme viikkoa.

Tolvanen, joka oli tuolloin liittohallituksen ja tes-neuvottelukunnan jäsen.

– Jälkikritiikkiä tai vinoilua ei kentältä kuulunut. Tajuttiin, että tarpeen vaatiessa tätäkin keinoa täytyy joskus käyttää.

Valtuustoon kuului myös seitsemän RTTL:n jäsentä. He olivat sikäli kimurantissa välikädessä, että eivät missään nimessä halunneet äänillään ratkaista lakkoa, johon eivät itse osallistuneet – vaikkakin osoittivat täyttä solidaarisuuttaan.

– Meitä oli paikalla kokouksessa kuusi, ja äänemme menivät tasan kolme–kolme. Osuutemme päätöksessä jäi siten onneksi melko marginaaliseksi, kertoo valtuustossa istunut radiotoimittaja, maisteri **Pekka Laine**, Journalistiliiton puheenjohtaja vuosilta 1992–2006.

Ala keskiluokkaistuu

Ay-konkarit Hyppönen ja Tolvanen ovat yhtä mieltä, että vuosien 1972 ja 1980 työtaistelut paitsi korjasivat journalistien palkkoja suhteessa muihin toimialoihin myös ohjasivat työnantajia vastaantulevammiksi. Neuvotteleva asenne levisi, patruunahenki heikkeni.

Pidemmällä aikavälillä lehtijournalistien tilanne lienee parantunut.

– Toimittajat ovat kirineet kohtuullisemmille palkoille ja vahvempaan työsuhteturvaan, suhteellinen asema on tänään parempi, Eila Hyppönen sanoo.

– Toimittajakunta on keskiluokkaistunut, ja tänään heidän asemiaan nakertavat lähinnä työllisyyden yleiset heilahdukset, Oili Tolvanen lisää.

Mittaviin journalistilakkoihin ei ole ajauduttu vuosikymmeniin. Lähimpänä käytiin vuoden 2013 lakkovaroituksen aikaan, mutta silloinkin lopputulos löytyi neuvotteluteitse. ●

M
O
T
O
R
H
O
T
E
L

PRESS

FOR SALE

solvable state of order among nations. On the contrary, the political, economic and military situation of the free world is already very present trends.

pending... which facilitates against successful...
unacceptable, if the present...
the free world... the United States and the...
the League... the League's... of the United States...
the world... an attempt to... a... settlement on...
the world... and probably Long...
the world... and probably Long...

GONZON KUOLEMA

Miksi ennen vanhaan journalismissa sai sekoilla
ja herättää pahennusta? Asiantuntijoiden
mukaan nykyjournalismille tekisi hyvää, jos
nyynnyily pantaisiin taas toviksi tauolle.

TEKSTI VALTTERI PARIKKA KUVITUS KLAUS WELP

Toimituspäällikkö hiljenee hetkeksi ja katsoo minua kummissaan.

Sanomatalon pienen neuvotte-luhuoneen ilma

tuntuu paksuuntuvan ja tunnelma muuttuu kuin taikaiskusta hie-man hermostuneeksi.

Olen juuri ehdottanut juttu-idea, jossa hankkisin toimittajana Helsingin pimeiltä huume-markkinoilta kokaiinia, vetäisin sitä nenäni ja lähtisin etsimään vallankäyttäjien eliitin salattuja jauhobileitä.

Tästä kaikesta kirjoittaisin *Hesariin* ajankohtaisen, omakoh-taisen ja vauhdikkaan reportaasin, jossa avaisin viihdyttävällä tavalla kovien bilehuumeiden maailmaa sekä kenties löytäisin retkelläni myös hämääriä vallan verkostoja.

– Okei... Tässä on aika monta eettistä kysymystä, **Jutta Sarhi-maa** aloittaa vastauksensa. Hän on Helsingin Sanomien syventä-vien sisältöjen toimituspäällikkö.

Ennen kuin hän ehtii pidem-mälle, arvaan jo. Sen voi aistia.

Tiedän, että gonzojournalismi on kuollut aikaa sitten.

Gonzojournalismilla tarkoitetaan alun perin yhdysvalta-laisen **Hunter S. Thompsonin** 1970-luvulta eteenpäin tekemää lehtimiestyötä.

Gonzo on journalismia, jossa fakta ja fiktio armotta sekoittuvat eikä toimittaja yritäkään olla

neutraali ja ulkopuolinen tarkkai-lija. Se oli äärimmilleen viritettyä jatkoa 1960-luvun ”new journa-lism” -liikkeelle.

Gonzossa subjektiivisuus on suorastaan hyve, ja gonzojourna-listi kuljettaa oman kokemuksen-sa kautta lukijaa mitä hurjimpiin seikkailuihin.

Parhaimmillaan lukija kokee henkilökohtaisesti tuntevansa kertojan ja olevansa mukana tämän matkassa – ellei jopa itse samastu päähenkilöön. Samalla lukija saa nähdä jotain sellaista, mitä tavallisessa elämässä ei kerta kaikkiaan vain kehtaa kokeilla tai pääse kokemaan.

Lajityyppiin kuuluu lisäksi eli-mellisesti sovinnaisuuden rajoil-la tanssiminen; genren ominais-piirteitä ovat muun muassa karskit ilmaiset, lain ja moraalin hämärtäminen, kova riskinotto, vapautunut seksuaalisuus sekä holtiton päihteiden käyttö.

Mutta lopulta gonzon dna:han kuuluu kaikkein olennaisimmin ajatus siitä, että sekoilun lomassa tuodaan kriittisesti esiin yhteis-kunnallisia epäkohtia.

Ja epäkohtien paljastajana jutun keskipisteessä on tietysti asialleen täysin omistautunut sankaritoimittaja, tyypillisimmin mies.

Hunter S. Thompsonin kenties tunnetuin teos on *Pelkoa ja inhoa Las Vegasissa* (1971), jossa urheilu-toimittaja Raoul Duke (Thomp-sonin alter ego) lähetetään juttumatkalle Las Vegasiin moot-toripyöräkisoihin uskollisen seu-

ralaisensa Dr. Gonzon (juristi **Oscar Zeta Acosta**) kanssa.

Pian perinteinen työnteko jää kuitenkin taka-alalle, sillä miehil-lä on mukanaan matkalaukullinen hallusinogeenijä, jotka tekevät juttumatkasta monin tavoin elä-myksellisen.

Gonzokirjassa ja siitä myö-hemmin filmatisoidussa elo-kuvassa amerikkalainen unelma näytetään varsin toisenlaisessa valossa kuin siihen asti oli totuttu.

Samalla sementoidaan gonzo-journalismin alalaji yhdeksi jour-nalismin legendaarisimmista muodoista. Itse gonzo-termi tulee, ainakin yhden tarinan mu-kaan, **James Bookerin** Gonzo-nimisestä hulluttelevasta jazz-kappaleesta, johon Thompson aikanaan rakastui palavasti.

Vaikka yhdysvaltalaista Hun-ter S. Thompsonia pidetään itseoikeutetusti gonzon kanta-isänä, tehtiin Suomessa saman-tyyppistä journalismia jo pari-kymmentä vuotta aiemmin.

Suomella on itse asiassa harvinaisen kunniaakkaat gonzo-perinteet. Kotimaisen alalajin pioneereja olivat aikakauslehti-toimittajat **Matti Jämsä** ja **Veikko Ennala**, jotka kirjoittivat gonzohtavia reportaasejaan jo 1950- ja 1960-luvuilla.

Matti Jämsä oli aikansa extreme-duudsoni. Hän aloitti *Apu*-lehden palveluksessa vuon-na 1953.

Jämsä teki reporterina

EPÄKOHTIEN PALJASTAJANA ON TIETYSTI ASIALLEEN TÄYSIN OMISTAUTUNUT SANKARITOIMITTAJA, TYYPILLISIMMIN MIES.

PRESS

PRESS

JOURNALISMI HALUAA NYKYISIN EROTTUA KAIKESTA MUUSTA SISÄLLÖSTÄ SILLÄ, ETTÄ SE ON VARMASTI TOTTA.

huimaavia stunteja, jotka julkaistiin lehtiteksteinä valokuvineen. Hän muun muassa paini karhun kanssa, ajoi autolla mereen ja toimi Linnanmäen vedenneitona. Jämsästä tuli Suomen kuuluisin toimittaja.

Kolme vuotta Jämsän jälkeen *Apuun* pestattiin toinen sodan nähnyt erikoistoimittaja, Veikko Ennala. Hän oli mies, joka ei koskaan pitänyt samaa pukua kahtena päivänä peräkkäin.

Ennala vakiintui hiljalleen Jämsän stunttien kirjuriksi. Hän esimerkiksi seurasi kynän ja leh-tiön kanssa, kun Jämsä virui kahdeksan minuuttia vaille 50 tuntia elävältä haudattuna.

Ennalan kerronta oli tarkkaa, pelkistettyä ja sensaatiomaista:

Keskiviikkona kello 19.02 hänet [Jämsä] kaivettiin sitten esiin Apu-lehden johdon päätettyä, ettei pitempiäaikaiseen kokeiluun ollut enää aihetta. - - On kuitenkin tunnustettava, että viimeiset maan alla vietetyt tunnit koettelivat myös toimittaja Jämsän hermoja erittäin ankarasti. (Apu 43/1956)

Ajan kuluessa Ennala saavutti ehkä Jämsääkin kovemman kulttimaineen reportaaseillaan. Ennala oli taitava kirjoittaja, joka uskalsi katsoa yhteiskuntaa tabuja halveksuen. Hän vastasi moniin kansalaisia pohdituttaneisiin kysymyksiin, joihin muu lehdistö ei tohtinut tarttua.

Vuonna 1968 *Hymy*-lehdessä Ennala tutki uutta psykedeelistä muotihuumetta, LSD:tä.

Ennala sai tekstinsä mukaan ”tuntemattomalta lukijalta” pos-

titse LSD:tä, jota hän sitten tarjosi koehenkilö **Jyrki Paavolalle** jutunteon merkeissä. Ennala jäi seuraamaan koehenkilön vierelle aineen vaikutuksia.

- Maistuuko se miltään? Ennala kysyi jutussa.

- Kauraryyneiltä, vastasi koehenkilö.

- Nyt istumme ja odotamme, olisiko teho jotakin vallan muuta kuin kauraryyneillä, Ennala kirjoitti perään.

- Nyt on hiukan outo olo, totesi koehenkilö lopulta.

Jutun ensimmäisen osan jälkeen Ennala kutsuttiin keskusrikospoliisin kuulusteluun ja hänet haastettiin oikeuteen. Oikeudenkäynti sujui Ennalan kanalta kuitenkin hyvin: vaikka syyttäjä vaatii rangaistusta huumeiden hallussapidosta, Ennala tuomittiin vain aineen luovuttamisesta toiselle. Hän sai ainoastaan 130 markan sakon.

Yhteiskunnallisesti merkittävemmän juttusarjansa Ennala aloitti kuitenkin niin sanottujen pyttyvankien asemasta vuonna 1966. Ennala näytti jutuissaan, kuinka käsittämättömän pitkiä aikoja pikkurikollisia pidettiin maassamme kiven sisällä.

Artikkelisarjasta virisi valtava keskustelu, ja lakia muutettiin inhimillisemmäksi. Varhaisgonzo näytti voimansa.

Lopulta aika kuitenkin ajoi ohi Ennalasta ja Jämsästä. Sensaatiojuttujen kiinnostus laski ja miehet alkoholisoituivat.

Heidän jälkeensä suomalaisen gonzon tähtitaivaalla on välkky-

nyt vain enemmän tai vähemmän ohimeneviä tähdenlentoja. Gonzon tekijöiksi on nimetty muun muassa **M.A. Nummista**, **Esa Saarista**, **Nalle Östermania**, **Ari Lahdenmäkeä** ja **Riku Rantala**.

Toistaiseksi viimeisin laajaa huomiota herättänyt gonzoon taipuva lehtijuttu syntyi kuitenkin naistoimittajien kynistä. Keväällä 2013 *Ylioppilaslehd*en 100-vuotisjuhlanumerossa julkaistiin reportaasi, jonka mukaan toimittajat **Aurora Rämö** ja **Vappu Kaaren-
oja** kokeilivat, millaista on pas-kantaa housuun Helsingin ja Turun välisellä bussimatalla.

Juttu ja varsinkin sitä seurannut valtakunnallinen pöyristymisen jäivät ehdottomasti kunnia-paikalle suomalaisen gonzoilun historiaan.

Mutta mitä sitten tapahtui? Gonzosta ei ole puhuttu Suomessa pitkään aikaan juuri mitään. Saati julkaistu juttuja.

Kysymykseen on etsittävä vastausta asiantuntijoilta. Ensimmäisenä puhelimeen vastaa Suomen johtava tarinallisen journalismin tutkija **Maria Lassila-Merisalo**.

Tutkija kertoo, että erityisesti yksi seikka on lyönyt nauvoja gonzon arkkuun.

- Eihän gonzo ole nykymittapuulla journalismia ollenkaan. Journalismi haluaa nykyisin erottua kaikesta muusta sisällöstä sillä, että se on varmasti totta. Gonzo ei kestä faktantarkastusta, Lassila-Merisalo sanoo.

Lassila-Merisalon mukaan

nykyjournalismi on vetäytynyt korostetun faktuaaliseen ja professionaaliseen muotoon. Silkalte sekoilulle ja vaikealle monitulkinnallisuudelle ei ole suurissa medioissa jäänyt tilaa.

Osin samoilla linjoilla on toinenkin asiantuntija, kirjailija ja toimittaja **Jantso Jokelin**. Hän on kirjoittanut urallaan paljon gonzoa ja gonzosta, viimeisimpänä syväluotauksen *Journalistiin* (3/2022).

– Totuudellisuuden vaade on tosiaan varmaan se isoin este tänä päivänä gonzon tekemiselle. Ja se on ihan hyväkin asia, Jokelin vahvistaa.

Jokelin ei kuitenkaan halua olla aivan ehdoton. Hän haluaisi nähdä maailman, jossa retorisesti taitava toimittaja voisi edelleenkin koettaa yhdistää epäluotettavan kertojan ja journalismin totuusmission. Hänestä lukijoita suoraan aliarvioidaan 2020-luvun

tarinallisessa journalismissa, jossa lukija ohjataan ”kädestä pitäen” jutun läpi.

– Kyllä jumalauta edes joskus voitaisiin luottaa, että lukija jotain tajuaa!

Lassila-Merisalokin on sitä mieltä, että varianssille olisi featureteksteissä nyt tilausta. Hän jopa hieman pelkää, että ihmisten lukutaito heikkenee, kun tekstit kertovat kaiken turvallisesti auki.

– Elämme tiukan kontrollin aikaa. Kaikki on aika kliinistä, ja riskejä halutaan välttää viimeiseen asti. Mutta olisihan se tosi ihanaa, jos vielä jossain uskallettaisiin olla röyhkeitä ja jopa ongelmallisia.

Sekä Jokelin että Lassila-Merisalo nostavat lisäksi esiin sosiaalisen median merkityksen. Toimittajat ovat kiistatta varpaillaan, kun jutuista saatu palaute on niin intensiivistä, reaaliaikaista ja kärkistä. Mediatilat haluavat myös suojata mainettaan. Helpommalla pääsee, kun ei tee tyhmiä juttuja.

– Tekeekö some kaikesta banaalia? Näemmekö jo muutenkin liikaa? Lassila-Merisalo pohtii.

Toimittaja Jantso Jokelin puhuu asian pihvistä mielellään suoraan. Suomalainen nykyjournalismi on herkästi tylsää, sillä kiihottava vaaran tunne on hukattu. Tekstejä ahdetaan samaan analytiikan määrittämään vetävään, turvalliseen ja helppolukaiseen rakenteeseen.

– Arvostan suomalaisia toimit-

**”KYLLÄ JUMALAUTA EDES JOSKUS
VOITAIISIIN LUOTTA,
ETTÄ LUKIJA JOTAIN TAJUAA!”**

tajia todella paljon, mutta juttujen riskittömyys ja tyylien kapeneminen eivät miellytä minua, Jokelin sanoo.

Hän sanoo, ettei ratkaisu ole kuitenkaan se, että aletaan taas kirjoittaa huonoa gonzoa. Se on vaikea laji, hän huomauttaa.

Opiskelijalehdet ovat täynnä juttuja, joita tekijät muistelevat häpeillen.

Matkiminen on muutenkin usein huono valinta. Siksi Jokelinkin haluaisi itse tehdä gonzo-journalismin sijasta ennemminkin ”janzo-journalismia”, omalla uniikilla tyylillään.

Lassila-Merisalo lisää, että journalismin kaavamaistumiseen vaikuttaa eritoten se, että jutut halutaan konseptoida etukäteen. Pomot haluavat tietää ennalta, millaisen jutun kanssa toimittaja

palaa keikalta. Siinä ei ole sijaa seikkailulle.

– Konseptit ja gonzo eivät sovi ollenkaan yhteen.

Gonzomaisen omakohtaisuuden korostumista Lassila-Merisalo ei sen sijaan näkisi kovin radikaalina mullistuksena, sillä koskettavat yksilötarinat ovat nytkin nykyjournalistin arkista ruisleipää.

Kumpikin gonzoasiantuntija on joka tapauksessa yhtä mieltä siitä, että journalismi kaipaisi lisää rohkeutta. Journalismin peruseetos on välittää tietoa, mutta myös haastaminen, ärsyttäminen ja viihdyttäminen ovat median tehtäviä.

Jokelin näkee silti jo muutoksen parempaan.

Hän on pannut merkille, että perinteisesti toimittajia on palkittu

poikkeuksellisen paljastavan tiedonhankinnan perusteella. Hiljattain kuitenkin perustettiin uusi ja merkittävä journalistisen tyylin palkinto: Helsingin Sanomien Säätiön Ilkka Malmberg -palkinto.

Ensimmäisenä 10 000 euron tyyli-palkinnon sai *Ilta-Sanomien* **Tuomas Manninen**. Palkitsemisperusteluiden mukaan hän tarttuu juttuaiheisiin ”itsestään-selvien uutisaiheiden ulkopuolelta” ja on tämän lisäksi vieläpä ”vinoonkatsomisen mestari”.

Perusteet kuulostavat lohdullisilta, hieman jopa ehdalta gonzolta.

Palataan vielä lopuksi toimituspäällikön koppiin.

Miksi kokaiininkäryinen reportaasi-ideani tyrmättiin?

Jutta Sarhimaa perustelee aiheen torppauksen perusteellisesti:

– Meidän työnantajana pitäisi jotenkin varmistua siitä, että turvallisuutesi ja hyvinvointisi ei ole vaarannettuna juttukeikalla. Siksi kokaiinin käyttäminen meidän palkkalistoillamme ei oikein sovi. Enkä edes vielä puhu siitä rikos oikeudellisesta puolesta, Sarhimaa toteaa.

Intän vähän vastaan. Eikö tässä nyt voitaisi ottaa riski hyvän jutun takia?

– Huomioni kiinnittyi myös siihen, että ideasi mukaan voisit juttukeikalla mahdollisesti löytää yhteiskunnan päättäjien kokaiinibileitä, mutta se ei olisi mitenkään varmaa. Jutussa on aika monta jossia. Ehkä tässä kannattaisikin käyttää jotakin muuta tutkivan journalismin metodia kuin gonzoa.

Perustelut ovat vastaansanomattomat. Ehkäpä siis soitan maanantaina työpisteeltäni huumeidenkäyttöä tutkineille professoreille ja laadin aiheesta kattavan ja ymmärrettävän timanttiartikkelin. ●

Lööpin kolumnisarjassa on vuorossa Helsingin Sanomissa työskentelevä Anna Takala. Hän toimii myös Sanomain toimitusosaston puheenjohtajana.

TOIMITTAJAN JA ARKKITEHDIN AMMATEISSA LUOVUUS LAITETAAN RAAMEIHIN

ELÄN ARKKITEHTIEN KESKELLÄ. Molemmat vanhempani ovat arkkitehtejä, samoin puolisoni. Kun joskus lukioikäisenä sanoin haluavani toimittajaksi, isäni totesi, että toimittajan ja arkkitehdin ammateissahan on paljon yhtäläisyyksiä, molemmat kun ovat luovia aloja. Lausahdus kuulosti tuolloin aivan käsittämättömältä. Sittemmin olen oivaltanut, että samankaltaisuuksia löytyy jopa huolestuttavan paljon. Katsokaa vaikka:

VAIKEA SUHDE YLEISÖÖN. Lukijoillehan me journalismia teemme, samalla tavalla kuin arkkitehdit suunnittelevat rakennuksia ihan tavallisille ihmisille. Mutta kun ne tavalliset ihmiset vain niin valitettavan harvoin ymmärtävät ponnistelujamme! Milloin haukutaan otsikoita, milloin valitetaan journalistisista valinnoista, milloin tuomitaan koko mediakenttä yksittäisen, vähän epäonnisemman jutun perusteella. Vaan ei ole helppoa arkkiteheillakaan. Yleisön mielestä nykyrakennusten julkisivut ovat tylsiä, talojen muodot ankeita ja asuntojen pohjat huonoja. Kyllähän tuollaisen talon/jutun osaisi piirtää/kirjoittaa lapsikin!

JATKUVA KIIRE. Toimittajalla on kiire, kun juttu pitää saada mahdollisimman nopeasti valmiiksi ja mielellään niin, että siinä on mahdollisimman vähän virheitä. Arkkitehdillä on kiire, kun seuraavat kuvat pitää saada mahdollisimman nopeasti valmiiksi ja mielellään niin, että niissä on mahdollisimman vähän virheitä. Tässä toki erona on se, että toimittajalla projekti eli jutun kirjoittaminen voi nopeassa uutistilanteessa kestää pari minuuttia ja vaikka virheet harmittavat, ne ovat harvoin vakavia. Arkki-

tehdin projekteissa aikahaitari on vuosia ja virheet voivat pahimmillaan käydä aika kalliiksi.

LUOVUUTTA TIUKOISSA RAAMEISSA. Moni toimittaja on joko itse haaveillut tai vaihtoehtoisesti kuulunut jonkun kollegan haaveilevan kirjan kirjoittamisesta. Yhtä lailla arkkitehdeissä on paljon niitä, joita kiinnostaa hieman laajempi taiteellinen itseilmaisuus. Mutta vaikka alkusysäys alalle lähtemiseen saattaa löytyä luovuudesta, helposti sitä löytää itsensä soveltamasta luovuuttaan hyvin käytännöllisellä tavalla. Toimittaja sulloo hengentuotettaan kireässä aikataulussa vaadittuun määrämittaan – eikä mieluumsti sitten merkkiäkään yli! Yksityiskohtia ei oikein ehdi miettiä, eikä lauseista tule niin kauniita kuin oli alun perin ajatellut. Arkkitehti täyttää exceliä, yrittää saada järkevää asuntopohjaa piirrettyä rakennuttajan antamiin minimaalisiin neliöihin ja pohtii, millä ne kylpyhuoneet nyt laatoitetaan, kun talon budjetista leikattiin juuri puolet pois. Toisaalta rajoitetussa luovuudessa luoviminen on myös työn suola. Kuinka olenkaan myhäillyt tyytyväisenä, kun olen saanut kiireessä tehtyyn kompaktiin uutisjuttuun ujutettua jonkin sopivan nokkeluuden. Arkkitehti-isäni taas intoilee aina, kun hän keksii jonkin näppärän ratkaisun esimerkiksi hankalasti suunniteltavan asunnon pohjaan.

Ehkäpä suurin yhdistävä tekijä onkin lopulta se, miten tällaisesta erikoisesta luovasta työstä tulee hyvin nopeasti osa ihmisen identiteettiä. Arkkitehti on arkkitehti ja toimittaja on toimittaja – myös silloin, kun yleisö ärsyttää, luovuus on ajettu ahtaalle ja kiire painaa päälle. Sillä se, miten ammattiin kuuluvaa luovuutta voi harjoittaa vain tiukoissa raameissa – se se vasta todellista luovuutta vaatiikin. ●

”TAVALLISET
IHMISET VAIN NIIN
VALITETTAVAN
HARVOIN
YMMÄRTÄVÄT
PONNISTELUJAMME!”

Asemapihällikontori
Storgatan

Maija Aalto on Helsingin Sanomien kaupunkitoimituksen uutistoimittaja. Hän kirjoittaa parhaillaan nuortenkirjaa.

Poikkeuksellisen viisas haastateltava

Toimittaja Maija Aalto halusi, että jutussa puhuisi kerrankin lapsi itse, eivät vain aikuiset lapsista.

TEKSTI MAIJA AALTO

Tiedätte varmaan sen tunteen, kun haastattelee asiantuntijaa isolla a-kirjaimella, esimerkiksi tiukasti erikoistunutta tutkijaa? Sitä on koko ajan tietoinen, että kuuntelee itseään älykkäämpää ihmistä.

Siltä tuntui nytkin. Samalla minun piti koko ajan muistuttaa itselleni, että älykkyystään huolimatta haastateltavani on kymmenvuotias.

Kirjoitin tänä syksynä *Helsingin Sanomiin* jutun otsikolla Erilaiset aivot. Sen päähenkilö ja ehdoton sankaritar oli **Aida A**, aktivisti.

Hän on tosiaan vasta lapsi ja lääketieteen termin autismin kirjolla. Hän on myös lapsi, joka järjesti viime vuonna mielenosoituksen eduskuntatalolle. Ja lapsi, joka on tehnyt kaltaisilleen neopsy-lapsille ja nuorille kyselyn siitä, miten nämä maailman näkevät. Hän kun ajattelee, etteivät pelkät omat tunteet ole tärkeitä. Pitää tutkia ennen kuin toimii.

SEURAAAN *Helsingin Sanomien* kaupunkitoimituksessa kahta isoa teemaa: sosiaali- ja terveystalveta sekä kasvatusta ja koulutusta.

Molemmissa mietityttää, keitä me emme mediasa kuuntele. Lehdessä pitää tietenkin laittaa vallan-

pitäjät koville, mutta kuvamme maailmasta ei ole kokonainen, jos kohtaamme vain menestyjiä. Tai kaltaisiamme ihmisiä: keskiluokkaisia, koulutettuja ja keski-ikäisiä.

Olen saanut haukut rouvalta, jonka mielestä puhumme lehdessä jatkuvasti yli 95-vuotiaista vain toiminnan kohteina emmekä anna heidän itsensä puhua. Hän oli oikeassa. Vielä enemmän mykiksi jäävät ihmiset, jotka ovat tavalla tai toisella haavoittuvassa asemassa. Siis esimerkiksi vakavasti sairaat ja syrjäytyneet. Heidän kuulemiseensa liittyy myös eettisiä pulmia, mutta ei, emme me yleensä yritä tarpeeksi kovasti.

Lasten ja nuorten asioista saarnaamme heidän päidensä yli.

Sille on käytännön syitä. Ei oikein voi mennä päiväkotiin ja kysyä kuusivuotiaalta, että mitä ajattelet varhaiskasvatuslaista. Voi mennä ja kysyä, mitä ajattelet leikkimisestä. Siihenkin vastaukset vieraalle tädille ovat usein vähän väkinäisiä, aikaa käyttämällä ja reportaasin keinoin onnistuu paremmin.

Kouluikäisiä haastateltaessa taas haastatteluun valikoituvat sellaiset, joille koulunkäynti on helppoa. Ne sanavalmiit tulevaisuuden menestyjät.

Maija Aalto.

KESÄLOMAN lähestyessä aloimme puhua niin ikään sote-asioita seuraavien kollegojeni **Marianne Riialin** ja **Tiina Rajamäen** kanssa, mitä haluaisimme tehdä paremmin. Mietimme kirjoitamme edes olennaisista aiheista. Halusimme enemmän keskustelua, myös lukijoiden kanssa.

Pomoilta heltisi lupa: saimme toteuttaa tähän keskittyvän kunnianhimoisen kokonaisuuden, jonka tulisi Miten Suomi voi.

Ideomme syksyllä alkaneeseen sarjaan valmiiksi muutaman laajan jutun.

Ajattelin, että yksi käsiteltävä teema olisivat neuropsykiatrisesti oireilevat lapset ja nuoret. Siis Aidan kaltaiset nepsyt, joilla on diagnoosina esimerkiksi autismin kirjo tai adhd. Nämä ovat synnynnäisiä onnaisuuksia eivätkä sairauksia, mutta palvelut ovat osa mielenterveyspalveluja. Moni lapsi perheineen saa tukea liian myöhään, liian vähän tai väärällä tavalla.

Tällä voi olla raakoja seurauksia paitsi lapsen itsensä myös yhteiskunnan kannalta. Nepsyissä on nerojakin, mutta nykyisessä rikkinäisessä systeemissä he ovat yliedustettuja myös esimerkiksi lastensuojelun syvässä päässä ja vankilassa.

Halusin, että jutussani puhuisivat nimenomaan lapset itse. Mietin, millä ihmeellä tämä onnistuisi.

Sitten muistin yhden kuukausia sitten saapuneen tiedotteen, johon en kiireisenä uutispäivänä kyennyt tarttumaan. Siinä kerrottiin yhdeksänvuotiaasta helsinkiläistyöstä, joka järjesti mielenosoituksen Eduskuntatalolla.

Päätin, että haluan tavata tämän Aidan.

ENNEN elokuista haastattelua minua jännitti.

Koska haastateltavani oli lapsi, häntä kuului kaikin tavoin suojella julkisuuden varjopuolilta. Puhuin etukäteen Aidan äidin kanssa, jotta tilanne olisi työlle itselleen mahdollisimman turvallinen.

Aidan äiti **Johanna** kertoi minulle esimerkiksi, ettei työlle kannata lässyttää ja lepperellä. Hän on kirkkaan järjen ystävä. Noin esimerkiksi: haastattelutilanteeseen ei kannata tulla myöhässä, koska Aidasta myöhästyminen on käsittämätöntä. Kellot on keksitty, joten kaikki rationaaliset ihmiset saapuvat aina ajoissa.

Tällaisessa on vähän tekemistä omille epäloogisille tippaleipäaivoilleni. Onnistuin esimerkiksi Aidaa tapaamaan mennessäni jäämään pois väärällä ratikkapysäkillä ja juoksin loppumatkan.

Tiesin myös etukäteen, että haastattelutilanne tulisi olemaan Aidalle fyysisesti raskas. Autismin kirjo tekee kaikesta sosiaalisesta kanssakäymisestä hänelle uuvuttavaa. Varsinkin kun on puhuttava vieraalle aikuiselle, jolle joutuu selittämään hänen kannaltaan itsestäänselvyyksiä. Koska Aida on aktivisti, hän haluaa silti itse tehdä näin.

Samalla sain maistaa omaa lääketäni, koska Aidasta on jo pidempään kuvattu dokumenttielokuva. Niinpä meidän haastatteluammekin kuvattiin ja nauhoitettiin samalla kun sitä tein. Hermostuttavaa!

AIDA OLI leiponut minulle kakkua ja valmistautunut huolellisesti. Hänellä oli kansio, johon hän oli pannut muistiin tärkeimmät asiat tekemästään kyselystä, ettei unohtaisi niistä yhtäkään.

Aida A haluaa esimerkiksi kouluihin tarpeeksi pieniä ryhmiä, nepsyjen erityispiirteet ymmärättäviä aikuisia ja hälystä ja mölystä vapaata ympäristöä.

Hän oli selvästi itse ajatellut huolella, mikä hänen viestinsä on. Kun äiti haastattelun loppuvaiheessa yritti varmistella, että kaikki on käsitelty, Aidaa suuttutti. Hän myös näytti monin tavoin, miten rankka tilanne oli. Välillä piti pitää taukoja ja käydä esimerkiksi halailmassa avustajakoira. Toisaalta hän myös halusi halata minua, kun olin lähdessä.

Lähtiessäni mietin, että juttuun tarvitaan video. Kukaan ei muuten usko, että kymmenvuotias ihan oikeasti käyttää luontevasti semmoisia sanoja kuin yhdenvertaisuus tai aistiystävälinen ympäristö.

Tai otetaanpa Aida A:lta muutama sitaatti kokonaan:

**”Kuvamme maailmasta ei ole kokonainen,
jos kohtaamme vain menestyjiä.”**

– Me näemme, koemme ja aistimme maailman eri tavalla kuin neuronormaalit. Erityisesti sosiaaliset tilanteet ja vuorovaikutus ovat kuormittavia.

– Sisälle kasvaa iso musta möykky, jos aina tuntuu, että ei kelpaa muille sellaisena kuin on.

– Miksi aina meidän pitää muuttua? Miksi maailma ei muutu?

KUVAAJALLE kirjoitin ennen keikkaa pyynnön, että näytä kuinka rohkea tämä nuori ihminen on. **Johanna Erjonsalo** teki tämän ja enemmänkin. Mielestäni hänen kuvistaan välittyy sekä vahvuus että herkkyys.

Luin paljon taustatietoa nepsy-lapsista. Pyysin haastattelua Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntijoilta **Elina Vesteriseltä** ja **Hanne Kalmarilta** saadakseni juttuun vähän laajempaa perspektiiviä ja käsityksen siitä, mitä nepsyjen palveluille on sote-uudistuksessa tapahtumassa. He vastailivat oikein fiksusti ja käsittelivät sattumalta jokseenkin samoja teemoja kuin muuan kymmenvuotias. Sanoinkin heille haastattelun päätteeksi, että ette varmaan usein häviä selkeydessä alakoululaiselle.

HAASTATTELUN ja jutun julkaisun välillä *Helsingin Sanomissa* kirjoitettiin monta juttua inklusion ongelmista. Tai siis oikeastaan siitä, millaiseksi koulujen todellisuus muodostuu, kun inklusiota ei toteuteta vaan lykätään vain säästöjen toivossa erilaista tukea tarvitsevat lapset suuriin luokkiin – ilman sitä tukea.

Aihe on tärkeä, kenties tärkeimpiä peruskoulussa. Kyse on kaikkien lasten oikeuksista. Kollegat tekevät ansiokasta työtä, ja olen itsekin käsitellyt teemaa aiemmin.

Inklusiojutuissa on kuitenkin yksi klassinen vika. Keskustelussa aletaan hyvin nopeasti puhua lapsista inhottavaan sävyyn. Erityistä tukea tarvitseva lapsi on muka ongelma. Ei ole. Järjestelmä on ongelma, jos se ei ole kaikkia lapsia varten.

OLIN KESKELLÄ porua onnellinen, että minulla oli takataskussa juttu viisaasta lapsesta, joka osasi puhua aiheesta lapsen näkökulmasta.

Samalla ilmestymispäivänä hermostutti.

Internet on julma paikka eikä perustu puhtaaseen järkeen, kuten Aidan ajattelu. Pelkäsin, että tyttöön itseensä kohdistuisi ilkeitä kommentteja.

Ainakin minulle asti tuli tällä kertaa kuitenkin pelkästään vyörymällä positiivista palautetta. Niissä ei niinkään kehuttu artikkeleita vaan poikkeuksellisen sujuvasanaista haastateltavaa. Viestejä tuli erityisesti sellaisilta aikuisilta, jotka ihan oikeasti tuntevat

aihepiirin syvällisesti, siis ammattilaisilta ja tutkijoilta, nepsyjen läheisiltä ja nepsyiltä itseltään.

Tunsin onnistuneeni. Tai antaneeni ainakin Aidalle tilaa onnistua.

HUOMASIN myös hienouden muutoksen omassa jähmeässä tavassani ajatella.

Aida tosiaan puhuu meidän neuronormaalien erikoisesta maailmasta. Kaltaisilleni neuronormaaleille on nepsyjen slangissa lyhyempikin sana: nentti. Se sanotaan vähän samaan sävyyn kuin *Harry Potter*-kirjoissa puhutaan jästeistä eli ihmisistä ilman taikutta.

Olen pikkuisen lukenut aivotieteen alkeita enkä ihan helpolla uskaltaisi itse lähteä määrittelemään kenenkään päätä täysin normaaliksi. Mutta sanana nentti on nerokas. Se kääntää asetelman ympäri.

Tai kuten **Richard Powers** kirjoittaa juuri suomeksi ilmestyneessä romaanissaan *Hämmästyks*:

– Kukaan ei ole täydellinen. Mutta jukra, miten kaunista meidän vajavaisuutemme on.

On suuri etuoikeus saada haastatella ihmistä, joka saa muutamalla sanalla toimittajan miettimään asioita uudesta kulmasta ja katsomaan peiliin. ●

WE

THOMAS HOUSEAGO

WITH **NICK CAVE**

& **BRAD PITT**

18.9.2022–15.1.2023

**SARA
HILDÉNIN
TAIDEMUSEO**

Mikrofoni vai muistivihko?

Kun lehtitaloissa on perustettu podcasteja ja radiokanavia, yhä useamman kirjoittavan toimittajan on pitänyt tarttua mikrofoniin. Äänisisältöjä tehdessä aivot pitää nyrjäyttää uuteen asentoon.

TEKSTI TIJU POHJOLAINEN KUVAT PEKKA HOLMSTRÖM

Tyypillisenä maanantai-aamuna *Kalevan* uutistuottaja **Heikki Uusitalo** siirtyy lehdenteosta

Radio Kalevan puolelle ennen kuin kello lyö kymmenen.

Oulun ja Raahen seudulla kuuluvassa paikallisradiossa on silloin käynnissä aamuohjelma *Karjasillan sarastus*. Uusitalo saapuu studioon kertoakseen uutisviikon agendasta.

Viikoittainen vakiovierailu radion puolelle on sanomalehden uutistuottajan työn mukavaa lisämaustetta.

– Kommentoin uutisaiheita kevyehköön, vähän humoristiseen tapaan, ja sanailemme aamuohjelman juontajien kanssa.

Keskinäistä kemiaa on ehtinyt

muodostua helmikuusta lähtien, jolloin Radio Kaleva aloitti lähettykset.

– Mikrofonit avattiin pari päivää ennen kuin Venäjä hyökkäsi Ukrainaan, kertoo Radio Kalevan päätoimittaja **Sini Salmirinne**.

Radiotoimiluvan saamisesta lähtien on ollut selvää, ettei sanomalehti *Kalevan* ja Radio Kalevan integraatiota pusketa väkisin. Radiota tekemään palkattiin joukko audiopuolen ammattilaisia, ja yhteistyötä lehden kanssa on rakennettu rauhassa. Ihmisten on haluttu antaa opetella uusia taitoja omaan tahtiinsa.

– Audion tekeminen voi olla kokeneelle lehtitoimittajalle iso muutos. Aivot on jo pitänyt nyrjäyttää printistä digiin ja sitten

vielä radiota varten kolmanteen moodiin, Salmirinne sanoo.

Harva kirjoittava toimittaja selviää enää pelkällä kynällä ja paperilla. Yhä useammin on tartuttava kameraan tai mikrofoniin.

Heikki Uusitalolle mikrofoni oli entuudestaan tuttu työväline – ennen toimittajan uraa hän työskenteli vuosia keikkamuusikkona.

Kaikilla ei kuitenkaan ole kokemusta suurille yleisöille esiintymisestä. Pitkän linjan kirjoittavaa toimittajaa saattaa hirvittää ajatus radiolähetyksen tekemisestä. Mahtaako oma ääni kelvata radioon? Entä oma persoona?

– *Kalevassa* on ollut innostuneita toimittajia, jotka ovat alkaneet tehdä radiota, Salmirinne kertoo.

– Olemme voineet antaa

Podcastissa
sisältö on kuningas,
sanoo Iltalehden
julkaisupäällikkö
Mikko Räsänen.

Iltalehden audiotuotannot ovat ennen kaikkea markkinoinnillista tekemistä – ainakin toistaiseksi.

pioneereille mahdollisuuden toimia esimerkkeinä. Ei tässä kuitenkaan ole kyse raketitieteestä.

Kasvava yleisö odottamassa

Kun *Iltalehdessä* ryhdyttiin tekemään podcasteja, talon sisältä löytyi innokkaita tekijöitä paljon enemmän kuin julkaisupäällikkö **Mikko Räsänen** osasi etukäteen ounastella. Räsänen vastaa yhdessä tuottaja **Jenni Kivessillan** kanssa *Iltalehden* podcast-tuotannoista. Molemmilla on pitkä tausta radiotyön puolelta.

Iltalehdessä podcast-maailmaan astuttiin huolellisen harkinnan jälkeen. Pohjalla oli käsitys siitä, että podcastit ovat tulleet jäädäkseen. Oli mietittävä tarkoin, missä vaiheessa ja millaisin sisällöin audiomaailmaan astutaan. Aivan kylmiltään ei podcasteja lähdetty tekemään, vaan toimituksessa oli kokemusta esimerkiksi radiotuotannosta. Yleisökin oli

valmiina erilaisissa audiosisältö- ja suoratoistopalveluissa.

– Tuolla kulkee kuulokkeet korvillan kuulijakunta, joka määrällisesti kasvaa, halusimme sitä tai emme. Meidän oli lehtenä pohdittava, onko *Iltalehti* relevantti yleisölle, joka kuluttaa audiosisältöjä. Kun halutaan olla Suomen suurin digitaalinen media, on myös luontevaa alkaa tuottaa sisältöä podcasteihin, Räsänen sanoo.

Iltalehden podcasteille ei ole toistaiseksi asetettu euromääräisiä tavoitteita. Audiotuotannot nähdään ennemminkin markkinoinnillisena tekemisenä, joka brändää lehteä podcastien maailmassa. Podcastien avulla halutaan tavoittaa myös nuorempaa yleisöä, sitä, joka ei ensisijaisesti tartu paperilehteen.

– Hyvästä podcastjutusta saadaan myös lukijoita printille ja digituotteelle, Räsänen sanoo.

Puskaradio

– Podcastissa sisältö on kuningas, Räsänen toteaa. – Podcastin arvoa ei mitata juontajan ulkonäöllä, Instagram-seuraajien määrällä tai sillä, onko tämä julkisuuden henkilö. Tutkimusten mukaan kuulijalle juontajan tunnettuus on jopa sivuseikka. Tärkeintä on kiinnostava sisältö

Räsänen mukaan tässä piilee podcastien kiinnostavuus myös kirjoittavien toimittajien kannalta: journalistit ovat sisällön ammattilaisia. Räsänen rohkaiseekin journalisteja kokeilemaan podcastin tekoa, tuottamaan sisältöä kenties hieman uudella tavalla.

Iltalehdessä podcasteja tuotetaan samoista aiheista, joilla lehteä myydään.

– Podcastit nousevat lehden dna:sta, Räsänen toteaa viitaten politiikka ja talous- sekä rikos ja oikeus -toimituksiin.

Perjantaisin nauhoitettava

Politiikan puskaradio päästää ääneen *Iltalehden* politiikan toimittajat. Podcast käsittelee erityisesti sisäpolitiikan tapahtumia kuluneen viikon ajalta.

Puskaradiota lähdettiin alusta lähtien tekemään politiikan toimituksen yhteisenä juttuna, ei sisäpiirin salaseurana.

Räsänen iloitsee siitä, ettei tekijöitä ole tarvinnut innostaa podcastin tekoon, vaan ennemminkin toppuutella ideoiden kanssa. Aivan kaikki suunnitelmat eivät mahdu heti seuraavan puolen vuoden tuotantokalenteriin.

Podcastien tekeminen on toimituksessa ylimääräistä tekemistä, ekstraa, jonka tekeminen perustuu vapaaehtoisuuteen.

– Genreen pitää olla oma innostus, Räsänen sanoo. – Ei podcastia voi tehdä pakotettuna. Puheääni on niin paljastava, että vastentahoisuus kuuluu siitä läpi. Toisaalta äänestä kuulee myös innon.

Puskaradioon löytyi Räsänen mukaan heti innokkaita tekijöitä.

– Toimituksen sisällä into on tarttunut. Hitaammin syttyvätkin tekijät ovat lähteneet mukaan.

Kestääkö ääni?

Innostuksen tai sen puutteen ohella äänestä kuuluvat läpi myös vahva murrepohja ja erilaiset mahdolliset puheviat.

– Radiossa ja podcasteissa kyse on puheilmaisuudesta, artikulaatiosta, Räsänen sanoo.

Oulussa, Radio Kalevassa Heikki Uusitalo luki elämänsä ensimmäiset radiouutiset viime keväänä.

Lähetyksen aiheista ei jäänyt ainutkaan mieleen. Pitkän linjan kirjoittavan toimittajan huomio kiinnittyi hengittämiseen, puheen tuottamiseen ja intonaatioon.

Kalevan uutistuottajana Uusitalo vastaa muun muassa siitä, että paikallisradiossa kuuluaan radiouutiset aina sovitulla kellonlyömällä ja uutistenlukijointa riittää.

– Meillä on viittisen vakituista uutisia lukevaa toimittajaa, mutta rinki on vähän turhan pieni, Uusitalo toteaa.

Vähintään tuplamäärä kollegoita on käynyt kokeilemassa uutistenlukua studiossa.

– Monia olen houkutelut, kehtään ei ole painostettu, Uusitalo sanoo. – Tälläkin viikolla olen hienovaraisesti houkutelut ihmisiä uutistenlunun pariin.

On erilaisia syitä, miksi lehti-toimittajat arastelevat äänitöiden kokeilemista. Joitakin pelottaa tai jännittää yleisölle puhuminen, toisia taas mietityttävät äänenkäyttöön liittyvät asiat.

– Joku kokee, ettei oma ääni sovi radioon tai pelkää äänensä kestävyyttä, Uusitalo sanoo.

Tarpeen mukaan toimittajille on järjestetty mahdollisuus harjoitella studiossa, mutta moni on mennyt oitis suoraan lähetykseen lukemaan uutiset.

– Joku, joka ei ole koskaan äänitöitä ajatellutkaan, menee studioon ja onnistuu erinomaisesti, Uusitalo sanoo.

Intiimi väline

Sini Salmirinne ei ole koskaan työskennellyt toimittajana lehdes- sä – hänen työhistoriansa on kokonaan sähköiseltä puolelta.

Aloittaessaan Radio Kalevan päätoimittajana hän tiesi, että uuden radiokanavan perustamisen ohella edessä on myös kokeneiden lehtitoimittajien kouluttamista audion tekoon.

– Missään nimessä ajatuksena ei ole se, että jokainen sanomalehti *Kalevan* toimittaja alkaisi tehdä radiojuttuja. Enemminkin tavoitteena on, että jokaisella toimittajalla olisi jonkinasteinen käsitely radiojutun tekemisestä.

Esimerkkinä Salmirinne käyttää radion uutissähkeitä, joissa kokeneillakin lehtipuolen uutistoimittajilla on ollut opeteltavaa.

– Moni on tottunut kirjoittamaan pitkää tekstiä, käyttämään hidasta kerrontaa.

Välillä Salmirinne on jäänyt miettimään, kuka hän edes on opettamaan kokeneita, kirjoittavia toimittajia. Välillä taas on yllättänyt, mihin kaikkien kollegoja tuleekin perehdyttäneeksi.

– Radiotoimittajana olen joutunut uran alusta asti siedättämään itseni siihen, että minun pitää mikrofoneineni mennä aivan haastateltavan lähelle, ängähtä ihan viereen. Tämä on monelle lehdentekijälle vierasta. Tuntuu, että heille haastattelutilanteessa riittää samassa huoneessa oleminen.

Salmirinteen mukaan ääni kuuluu kuin tynnyrin pohjalta, jos haastattelija ei tohdi mennä riittävän lähelle haastateltavaa.

– Radio on todella intiimi väline, hän sanoo.

– Tässä on konkreettisesti saanut olla kouluttamassa läheisyyttä. Haastateltavan kylkeen on uskaltauduttava, sillä mikrofonilla pitää yltää ihmisen äärelle. Käsi- varsi on kuitenkin aika lyhyt. ●

”Tässä on konkreettisesti saanut olla kouluttamassa läheisyyttä. Mikrofonilla pitää yltää ihmisen äärelle.”

KRUUNUNVARTIJAT

Tietokirjailija Sanna-Mari Hovi ja toimittajat Marjukka Havumäki ja Annika Hällsten ovat vuosikaudet seuranneet kuninkaallisia työkseen. ”He edustavat toista maailmaa, sellaista, johon me emme ikinä pääse”, Hällsten sanoo.

TEKSTI TIJU POHJOLAINEN KUVAT PEKKA HOLMSTRÖM

Ruotsin kuninkaan **Kaarle XVI Kustaan** sisar **Birgitta** nousee puheissa esiin usein, kun keskustellaan kuninkaallisista. Tietokirjailija **Sanna-Mari Hovi** muistelee häkeltymistään, kun kuninkaan ikiruskettunut isosisko asteli vastaan tukholmalaaisessa Östermalmin kauppahallissa. Ylen toimittaja **Marjukka Havumäki** taas bongasi minihameita ja huikeita korkokenkiä suosivan prinsessa Birgitan tämän kotikulmilla Palman kaupungissa Mallorcalla. Havumäki rohkaisi mielensä, esittäytyi prinsessalle ja pyysi saada ottaa yhteiskuvan. Kun kuva oli otettu, prinsessan seurue puhkesi aploideihin, jotka he osoittivat Havumäen puolisolle. Matkakumppani kun oli kieltäytynyt ottamasta

kuvaa ja mennyt palmun taakse piiloon.

Mutta miksi kuninkaalliset jaksavat kiinnostaa suomalaisia? Miten ihmeessä niin moni tietää, että Ruotsin hallitsijalla on neljä isosiskoja, joista käytettiin aikanaan nimitystä ”hagasesorna”, Hagan prinsessat? Miksi Britanniaa 70 vuotta hallinneen kuningatar **Elisabet II:n** hautajaiset keräsivät noin 1,2 miljoonaa suomalaista television ja verkon ääreen keskellä maanantaipäivää?

– Onhan se aika vanhanaikainen idea, että ihminen syntyy ammattiinsa, toteaa **Annika Hällsten**, *Hufvudstaadsbladetin* eläkkeelle jäänyt kulttuuritoimittaja, joka on seurannut kuninkaallisia työkseen liki 60 vuoden ajan.

Ensi töikseen Hällsten julistaa

olevansa republikaani – mutta sellainen, jota kuninkaalliset ilmiönä kiinnostavat.

– He edustavat toista maailmaa, sellaista, johon me emme ikinä pääse, hän sanoo.

– Kuninkaalliset yrittävät olla tavallisia, mutta eivät he sellaisia ole.

Sanna-Mari Hovi näkee monarkioissa tiettyä sisäänrakennettua glamouria, joka kiehtoo suurta yleisöä. Kun maailma on turbulenssissa, kuninkaallisten seuraminen yhdistää kansaa.

– Poliitikot vaihtuvat, julkkiset vaihtuvat, mutta instituutioina kuningasperheet ovat pysyviä ja jatkuvia. Niiden historia ulottuu vuosisatojen taakse.

Osin viehäytys saattaa Hovin mielestä johtua siitäkin, etteivät kuningasperheen syntyperäiset

Annika Hällsten.

Marjukka Havumäki.

TIETOA DETALJEISTA ALKAA TIHKUA VASTA, KUN SEREMONIA KIRKOSSA ON JO KÄYNNISSÄ.

jäsenet voi itse päättää tulevaisuudesta.

– Se on niin toisenlainen tilanne kuin se, että joku päättää pyrkiä näyttelijäksi tai laulajaksi.

Jatkuvaa faktantarkistusta

Glamour oli kaukana kuninkaalisten häiden selostuskopista vuonna 2011, kun Marjukka Havumäki oli selostamassa Englannin prinssi **Williamin** ja hänen morsiamensa **Catherine Middletonin** häitä Lontoossa.

– Selostamoille oli pystytetty parakkikylä lähelle Buckinghamin palatsia. Rakennelmassa oli paperinohuet seinät, ja meidän vieressämme työskennellyt ryhmä piti kaiken aikaa todella kovaa möykkää, Havumäki muistelee.

Kesken suoran lähetyksen verkkoyhteys katkesi. Havumäki ei saanut lähetyksen aikana esimerkiksi vahvistettua tietoa siitä,

mikä oli prinssi Williamin käyttämä univormu.

– Ja periaatteeni on, etten lähde moisia arvailemaan. Jos en ole varma, mihin univormuun tuleva kuningas on häissään pukeutunut, en sano siitä mitään, hän sanoo.

– Kun selostan isoa kuninkaalista tapahtumaa suorassa lähetyksessä, ymmärrän, että yleisö tietää monista asioista enemmän. Aina on joku, joka on perehtynyt aiheeseen syvemmin.

Siksi ennen kuningatar Elisabetin kesäkuista syntymäpäiväparaattia Havumäki löysi itsensä Britannian puolustusvoimain nettisivuilta päättämässä, miten erottaa irlantilaiskaartin ja walesilaiskaartin univormut toisistaan. Ja siksi hän miettii, miten kuninkaalisten asevoimien yksiköiden nimet käännetään suomeksi.

Havumäki kuvaa selostajan työtä kuvan täydentämiseksi.

– Televisiosta katsoja näkee, että sotilaat nostavat arkun lavetille. Selostajan tehtävä on tuoda kuvaan jotain lisää, kertoa, mikä aselaji on kyseessä, kuinka paljon lajin sotilaita on, mistä tykkilavettiperinne tulee. Häissä selostaja taustoittaa, kuka morsiamen puvun on suunnitellut ja mitkä ovat hääparin lempikukkia.

Nykyisin hovit eivät anna juuri-kaan tietoja yksityiskohdista ennen tilaisuuden alkua. Tietoa detaljeista alkaa tihkua vasta, kun seremonia kirkossa on jo käynnissä. Esimerkiksi kuningatar Elisabetin siunaustilaisuuden kaksi ensimmäistä virttä soivat aikoinaan myös, kun hän avoitiin silloisen Kreikan prinssin **Philipin** kanssa vuonna 1947.

Kuningatar Elisabetin hautausten yhteydessä Yleisradion kääntäjät saivat hautajaispäivää edeltävänä yönä tiedon siunaustilaisuuteen valituista virsistä.

– Jos minä olisin laittanut hoiviin tiedustelun pienen pienestä Suomesta, en varmastikaan olisi ollut prioriteettilistan kärjessä, Havumäki naurahtaa.

– Ero on siinä, että kun lähetän tiedustelun tasavallan presidentin kansliaan, voin olettaa, että saan piankin vastauksen.

Vaikka varsinaista kirkollista toimitusta ei selosteta, mahtuu monituntiseen suoraan lähetykseen suunnanmuutoksia, virheitä, yllätyksiä ja onnistumisen hetkiä.

– On ihana tunne, kun kesken suoran lähetyksen huomaan, että kuvassa näkyy sotilas, jolla on valkoinen sulka hatussa ja tietynlainen nappirivistö, ja tiedän, mistä kaartista tämä on. Sellaiset hetket palkitsevat työn ja vaivan, jota taustatoimita varten on nähnyt. Mutta toki usein mietin, voisiko tieto tulla yhtään helpommin.

Erillistä taustatoimittajaa Havumäellä ei apunaan ole.

Hoveilla tarkat ohjeistukset

Yhteiskuva prinsessa Birgitan kanssa, osallistuminen prinsssi Williamin Suomen-vierailun illallisille – sen useammin Marjukka Havumäki ei ole kuninkaallisia kasvotusten tavannut. Sanna-Mari Hovi puolestaan kätteli Norjan prinsessan **Märtha Louisen** kanssa, kun tämä oli Suomessa markkinoimassa kirjoittamaansa lastenkirjaa.

Annika Hällsten sen sijaan on tavannut paljonkin pohjoismaisia kuninkaallisia. Hän on osallistunut Norjan kuningasparin valtiovierailuille, haastatellut Tanskan kuningatarta **Margareeta II:**ta ja tavannut Ruotsin kuningasparin useita kertoja heidän Suomen-vierailujensa yhteydessä.

Kun naapurimaan kuningas vieraili yksin suomenruotsalaisien partiolaisten juhlan kunnia-vieraana, Kaarle Kustaa oli poikkeuksellisen puheliaalla tuulella.

– Partiolaiset ovat kuninkaan sydäntä lähellä. Vartin mittaisen keskustelumme aikana hän muun muassa harmitteli sitä, ettei aikanaan tullut ohjanneeksi omia lapsiaan partiotoiminnan suuntaan, Hällsten kertoo.

Hovi ohjeistaa toimittajia etukäteen tarkoin kysymysten kanssa. Esimerkiksi Tanskan kuningattarelta ei saanut kysyä mitään kuningashuonetta sivuvaa.

Hällsten pyrkii kysymään kuninkaallisilta arkipäiväisiä asioita.

– Yritän aina löytää jonkun asian, joka ei ole liian henkilökohtainen, mutta kuitenkin vähän henkilökohtainen, hän sanoo.

– Esimerkiksi Norjan kuninkaalta **Harald V:**ltä tiedustelin,

minkälainen isoisä hän on ja mitä hän puuhailee lastenlastensa kanssa.

On kerrottu, että Kuningatar Elisabet ei antanut hallitsijakautensa aikana ensimmäistäkään haastattelua.

– Liittykö keihinkään muihin kuin kuninkaallisiin yhtä paljon juoruja ja herkkullisia tarinoita, joiden todenperäisyydestä ei ole minkäänlaista varmuutta? pohtii Marjukka Havumäki.

Suomessa varsinaisia hovi-toimittajia ei juurikaan ole, mutta erityisesti maissa, joita monarkki hallitsee, lehdistössä on oma kuninkaallisiin keskittynyt alalajinsa.

– Toki joitain lehdistä lukemieni juttuja voin lähetyksessä kertoakin, mutta silloin minun täytyy selostajana tuoda ilmi, että kyse on huhusta. Käytän paljon ilmauksia *väitetään, sanotaan, kerrotaan, että...* Havumäki kertoo.

Esimerkkinä hän käyttää keskustelun prinssi Williamin ja tämän pikkuveljen, prinssi **Harryn** väleistä, joita uumoillaan kovinkin tulehtuneiksi.

– Mistä me voimme tietää, minkälaisia keskusteluja veljekset ovat käyneet? Selostajana voin todeta, että ”paljon on herättänyt keskustelua, ovatko veljesten välit viilenneet viime vuosina”, mutta pitää muistaa, että emme me tiedä prinssien keskusteluista yhtään mitään.

Rusinat pullasta

Sanna-Mari Hovin kiinnostus kuninkaallisiin heräsi historian kautta.

– Nykykuninkaallisia enemmän minua kiehtovat menneet sukupolvet. Historiallisten henkilöiden elämäntyötä on helpompi arvioida, koska sitä voi suhteuttaa omaan aikaansa, hän sanoo.

– Kuninkaalliset ovat jättäneet merkittävän jäljen Euroopan historiaan ja kulttuurihistoriaan.

Tietokirjailijan suosikkimonarkia löytyy naapurimaasta. Parhaillaan hän valmistelee matkakirjaa Tukholmasta kuninkaallisten jäljillä. Aiempia teoksia ovat olleet yhdessä **Kaisa Haatasen** kanssa kirjoitettu *Monarkian muruset* sekä *Viikingeistä Victoriaan* -teos.

– Kun käsittelen ruotsalaisen monarkian historiaa, muistutan aina lukijaa siitä, että Ruotsin historia on myös Suomen historiaa. Ruotsin kuninkaalliset ovat olleet Suomen kuninkaallisia Bernadottejen aikaa lukuun ottamatta.

Tulevaa kirjaansa varten Hovi on perehtynyt erityisesti kuninkaallisiin linnoihin ja rakennuksiin.

– Linnat ovat myös suomalaisten esi-isien maksamia. Ruotsi-Suomessa pumpattiin itäiseltä

Sanna-Mari Hovi.

**TANSKAN KUNINGATTARELTA
EI SAANUT KYSYÄ MITÄÄN
KUNINGASHUONETTA SIVUAVAA.**

KUNINKAALLISET TARVITSEVAT OLEMASSAOLOLLEEN SUUREN YLEISÖN KIINNOSTUKSEN.

alueelta rahaa pääkaupungin lähelle rakentuviin, näyttäviin rakennuksiin.

Kaikki Euroopan kuningashuoneet ovat saaneet suurelta yleisöltä kritiikkiä tarkoituksenmukaisuudesta ja kustannuksista. Kuninkaallisuus ja kuninkaallisten seuraaminen näyttävät monille vain pinnallisena aiheena, jossa keskeisintä on se, minkälaisessa mekossa kukakin on ollut juhlimassa.

Hovi suhtautuu erityisesti Ruotsin nykykuninkaallisiin instituutiona, josta suomalaiset saavat nauttia ilman kuluja.

– Ruotsalaiset veronmaksajat

han kuningashuonetta pitävät yllä, Hovi toteaa naurahtaen.

Samoin kuninkaallisiin suhtautuu myös Marjukka Havumäki. Hän riemuitsee siitä, ettei Suomi ole monarkia.

– Me saamme ottaa vain ilon irti kaikista pippaloista.

Kuninkaalliset kuitenkin tarvitsevat olemassaololleen suuren yleisön kiinnostuksen.

– Jotta kuninkaalliset voivat jatkaa kuninkaallisina, heillä pitää olla kansansa tuki ja kansansa kiinnostus, Annika Hällsten toteaa.

Vaikka Hällsten on jäänyt eläkkeelle, hän avustaa edelleen

*Hufvudstadsbladet*in kuninkaallisia sivuavissa artikkeleissa. Joka viides viikko syntyy lehteen myös kolumni, jonka aihe usein liittyy kuninkaallisiin.

Elisabet II:n hautajaisten päätyttyä Hällsten oli poistumassa toimituksesta. Ovella hän huikkasi kollegoilleen:

– Kruunajaisissa nähdään!

Ensi vuoden toukokuun kuu-
dentena päivänä järjestetään Lontoon Westminster Abbeyssa kuningas **Charlesin** kruunajaiset. Marjukka Havumäen, Sanna-Mari Hovin ja Annika Hällstenin kalentereissa on jo varaus sen päivän kohdalla. ●

Kirjoittaja on seurannut kuninkaallisia kesästä 1981 lähtien, jolloin hän karkasi tennisleiriltä ja piiloutui takkahuoneen pöydän alle nähdäkseen prinssi Charlesin ja lady Diana Spencerin häät.

www.kosmos.fi

KULINAARISTA KULTTUURIA VUODESTA 1924

JSN:n puheenjohtaja kaipaa tarkempia sääntöjä oikaisuihin

Journalistin ohjeita ollaan uudistamassa. Erityisesti oikaisuja koskeva kohta on JSN:n puheenjohtajan Ero Hyvösen mukaan liian tulkinnanvarainen.

TEKSTI VALTTERI PARIKKA KUVITUS OUTI KAINIEMI

Julkisen sanan neuvosto (JSN) on parhaillaan käynnistämässä journalistin ohjeiden uudistamista. JSN:n puheenjohtaja **Eero Hyvönen** kaipaa tarkennuksia erityisesti ohjeiden kohtaan 20, joka käsittelee oikaisuja.

Hyvösen mukaan JO 20:ssä on tällä hetkellä useampiakin epäselviä muotoiluja. Esimerkiksi ”olennainen asiavirhe” on hänen mukaansa osoittanut liian tulkinnanvaraiseksi käsitteeksi sekä lukijoille että tekijöille. Se ei puheenjohtajan mukaan rajaa riittävän yksiselitteisesti sitä, mitä tietoja on oikaistava.

Hyvönen sanoo myös, että toisinaan mediat tulkitsevat oikaisusäännön alkuosaa siten, ettei tavanomaisessa nettijutussa tarvitse yksilöidä tehtyä virhettä. Tietyn luennan mukaan tämä vaatimus koskee vain virheen vuoksi tehtyjä uusia juttuja, mistä linjataan säännön loppupuolella.

– Epämääräiset oikaisut eivät varmasti lisää yleisön luottamusta journalismia kohtaan.

Lisäksi kohta kaipaa muotoiluja sosiaalisen median sisältöjen ja koko ajan päivittyvien uutisten osalta.

HYVÖSEN mukaan journalistin ohjeissa olisi hyvä vaatia suorasanaistemmin sitä, että väärä ja korjattu

tieto kirjoitetaan rehellisesti auki jutun loppuun. ”Jutusta poistettu virheellinen väittämä pääministeristä” ei siis enää yksin riittäisi. Poikkeuksena Hyvönen pitää tapauksia, joissa virheen toistaminen aiheuttaisi lisää vahinkoa.

Hyvösen mukaan toimittajakin toivovat oikaisusäännöstön tarkentamista. Se kävi ilmi JSN:n kannatusyhdistyksen palautekyselyssä, jossa pyydettiin toiveita ohjeiden uudistamiseksi.

Hyvönen kuitenkin sanoo, että oikaiseminen on nyt paremmalla tolalla kuin esimerkiksi 20 vuotta sitten – korjatut tiedot tavoittavat yleisönsä itse asiassa tehokkaammin. Silti hänestä oikaisemisesta olisi vielä yleisesti parantamisen varaa.

JO 20 on viime vuosina ollut mukana noin kolmanneksessa kanteluja. Yhteensä kanteluja tuli viime vuonna noin 400, ja tänä vuonna ollaan vähintään samassa tahdissa.

– Eihän virheiden korjaamisesta kanneltaisi näin paljon, jos tilanne olisi hyvä. Suurin ongelma taitaa kuitenkin olla se, että oikaisupyynnöt hukkuvat toimistusten sähköpostilaatikoihin.

Konkreettinen työ journalistin ohjeiden uudistamiseksi alkaa vuoden 2023 alussa. •

Journalistin ohjeiden kohta 20 kuuluu nyt näin:

Olenainen asiavirhe on korjattava viipymättä ja niin, että se tavoittaa mahdollisimman kattavasti virheellistä tietoa saaneen yleisön. Korjaus on julkaistava sekä tiedotusvälinen toimituksellisilla verkkosivuilla että julkaisussa tai kanavassa, jossa virhe on alun perin ollut.

Korjauksen huomioarvo on suhteutettava virheen vakavuuteen. Jos jutussa on useita asiavirheitä tai jos virheestä voi aiheutua suurta vahinkoa, toimituksen tulee julkaista uusi juttu, jossa virheellinen tieto yksilöidään ja korjataan.

Verkossa olennaisen virheen korjaamiseksi ei riitä virheellisen tiedon tai jutun poistaminen, vaan yleisölle on kerrottava virheestä sekä miten ja milloin se on korjattu.

Tiedotusvälineen on suotavaa tehdä yleisölle selväksi ne käytännöt ja periaatteet, joiden mukaan se korjaa virheensä.

* . CX61 *

HUOPAAJA

OSA 14: *Itsevaltiuden monet kasvot*

OLET SITTEN BISNESVAIKUTTAJA, DIKTAATTORI TAI PRESIDENTTI, ITSEVALTIUS UI NYT KAIKKIALLE.

Kun omistat pikkufirmasi, voit **TOIMITUSJOHTAJANA** harrastaa melko vaaratonta itsevaltiutta.

Mutta jos kansakunnan **PÄÄMINISTERINÄ** tai **PRESIDENTINÄ** kuvittelet ohjailevasi maata kuin omaa yritystä, niin...

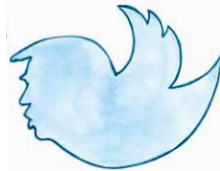

... olet väärässä.

Demokratiassa **VALTIOTA** ei voi johtaa oman pään mukaan, eikä omia ja valtion asioita saa sekottaa keskenään. Muuten media saattaa herätä.

Kansalaisen oma pää voi olla vaarassa, jos käyttää liian vapaata sanaa ja elää todellisen **ITSEVALTIASPRESIDENTIN** hallitsemassa valtakunnassa. Silloin media eikä mikään muukaan taho ole pelastamassa kansalaista.

Mutta entä sitten, kun **TOIMITUSJOHTAJASTA** on tullut niin suuren jättifirman itsevaltiias, että hän voi ostaa rahalla toisen jättifirman, potkia sen toimitusjohtajan pellolle ja ryhtyä itsevaltiaaksi meille kaikille – ja vielä vapauttaa pahan linnun levittämään taas valheita?